Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Apparatus in summam super V libris decretalium - Cod. Aug. pap. 34

Merseburg, Heinrich

[Reichenau], 1401-1425

Liber II

urn:nbn:de:bsz:31-73081

Visual Library

De iudiciis

Dictum est in primo
libro de constitu
cionibus certa et
et beneficiis
clericorum. Et
officiis. // In
isto 2° agitur
de iudiciis ¶ Primo
ergo videndum est quid sit iudi
cium // Judicium est certus
actus trium personarum sub
fori frequentium // Tres
enim persone exiguntur in iu
dicio. scilicet. iudex. actor.
et reus. Et si factum
negatur. quarta persona
applicatur. scilicet testis. 4.
q. 3. c. 1. // Et nemo sine iu
dicio debet condempnari. 2. q. 1. ca.
Sciunt // Item ea causa
ter iudicium scilicet arcem trac
tari ordo non debet. Ex. c. c.
Decernimus // Item excommunica
tus licet non possit agere
in iudicio. nisi absoluatur
palam. Tamen potest respondere
ne de sua malitia commodum
reportet // Officium acto
ris est. suam causam ampliare.
et aggrauare. et fundabit
intentionem suam. super illis
que magis ei expediunt
Et in primo et in ultimo debet
validiores rationes ponere

ut moueat animum iudicis
ad credendum sibi. In me
dio aut mediocria. Et
in ultimo obseruet opti
ma. quia certa que ultimo audi
untur. melius memorie
commendantur // Est rei
officium rei et eadem aduer
sarii extenuare per excep
tionem. Vel debet infirmari
id negare dicta illius
et veritatem // Officium
iudicis est sedere pro tribuna
li. et diligenter audire
allegata // Finitis autem
allegationibus et rationibus
uero utriusque partis re
digenda sunt omnia in scrip
tis. que iudex breuiter
recitabit. sicut fecit Salo
mon de duabus meretricibus
etc. Super hiis omnibus
iudex deliberabit. et nichil
obmittens de contingentibus
pro diffinitiua sententia
facta declarabit. ¶ q
Queritur si iudex debeat
iudicare secundum conscientiam. vel
secundum allegata. Respondeo quod secundum
allegata. Unde si iudex
sciat aliquem innocentem debet
laborare quantum potest sal
uo ordine iuris. ut
eum eripiat. Si autem non
potest eum iuuare mittat

cum superiori significando ei ve-
ritatem quod sit et probaturus
Si autem sine scandalo non
potest declinare iudicium vel
differre sententiam. potest sine
peccato cum dolore ferre sen-
tentiam contra illum quem scit inno-
centem. h. c. Alex.
Quid si iudex propter omnes mi-
serabiles vult in iudicio
condescendere. Respondeo misc-
ricordia potest salua rectitudine
iustitie. sed contra iustitiam
non debet. h. c. Alex.
Numquid iudex potest accipere
munus. Respondeo iudices ordi-
narii. non possunt petere
expensas. cum ex officio
teneantur. Sed iudices
delegati moderatas possunt
petere expensas. Extra
de vita et honestate clericorum
Cum ab omni. h. c. Pap.
Si accipit pro iudicando
iniuste. debet restituere.
Non illi qui dedit. sed
illi qui lesus est. Aut ut
iudicaret iuste. tunc dans
pro dedit bona intentione
ut ius et equitatem
sibi faceret. Aut dedit ut
animum iudicis sub spe mer-
cedis sibi inclinaret. in-
tendendo ipsum indirecte
corrumpere. In primo restituet
ei qui dedit. 2°

debet dare pauperibus. h. c. Alex.

De competenti foro

Forum vel forus. est
locus exercendarum
litium. Extra de verborum
significatione Forus.
Forus dicitur a Foro
neo rege. Qui primo gre
cis legem dedit.
Nota si clericus vult conue-
nire clericum. Primo trahat co-
ram suo episcopo. et non coram iu-
dice seculari. Quod si fe-
cerit in ciuile actione perdet
quod euicerat. In criminali
deponetur. si prius sit lata
sententia. Extra eodem Qui dilige-
ti. Sed numquid
clericus potest renuntiare iu-
ri suo nihilominus ut conueniat
aliud clericum coram iudice
seculari. Respondeo quod non est intro
ductum hoc ius in fauorem
clericorum tantum. sed etiam in o-
dium laycorum. et tali iure
nullus renuntiare potest.
Ideo cum clerici semper sunt
infesti. Extra eodem Significante

De feriis

Feriarum
alie sunt sollempnes.
alie repentine.
et uendemiarum rustice.
Sollempnes ut dies dominicus.
Natalis domini. et ceteri
quos singuli episcopi cum clero
suo in suis diocesibus ducere

runt celebrandos. Ex. e. c.
Conquestus. // Repentine
quos principes indicunt ob
d. c edicionem natalis. vel victo
riam hostium. // In talibus
feriis cause tractari non debent
Nec sententia ferri. et si lata
fuit non tenet. Ex. e. c. Con
questus. ¶ Potest
aut quis in diebus istis
propter necessitatem et pietatem in
messe. vel vindemia la
borare et allecia potest ca
pi die dominico. propter necessitatem.
Qui pisces raro nisi in
certis temporibus apparent. Ita
quod debita porcio cadat il
lis ecclesiis in quorum territorio
capiuntur. Ex. e. c. Licet
// Ferie que vel publice
sunt que dantur ad querendam
utilitatem pro frugibus colli
gendis. et sunt quatuor
mensium ¶ Queritur
si festis diebus liceat la
borare in agris ~~[illegible]~~
Respondeo si non imminet
necessitas. Non licet. Si
autem subest necessitas licet
Ita quod tamen dent amplio
res elemosinas et decimam
plebani. Hostiensis Ray. ¶ Numquid
licet festis temporibus agros
arare pauperum. vel alia
pauperibus laborare.
Respondeo in precipuis festis fieri
non debet. Sed in aliis fie
ri potest. Ita quod fiat propter deum.
Hostiensis. Eodem modo licet operari
circa ecclesias et loca sacra
Ita tamen quod non sit excessus
in operando. ¶ Queritur
si peccet mortaliter qui die
bus festis vadit ad fo
rum. Respondeo si aliquis facit pro
necessitate. Non credo quod peccet
mortaliter. Si autem ex consue
tudine vel facit ex improba
cupiditate. et raro intrat
ecclesiam. credo quod peccet
mortaliter. Hostiensis xv. Sed
tanta multitudine dico salvo
meliori iudicio. quod
qui vadunt ad forum festis
temporibus et diebus. et
primo audiunt missam.
et non prohibentur a presbiteris
et sacerdotibus. communis
peccent. Non tamen audeo
dicere quod mortaliter peccent ¶
Queritur si carnifices
peccent mortaliter preparando
suas carnes. festis die
bus. et primo audiunt
missam. et non prohibentur
Respondeo si die precedenti preparare
non potuerant. Aut propter a
tas servare. credo quod
non peccent mortaliter. Hostiensis xv

¶ Queritur si liceat ¶ q ¶
quid scribere festis diebus.
R. Non licet aliquid grande
scribere de quaterno ad
quaternum. licet tamen aliquid
breviter notare. Vel lec-
tionem corrigere vel distinc-
tionem facere. H. et xxiiii.
¶ Queritur si servi ¶ q ¶
entes qui ad mandata
dominorum suorum laborant fes-
tis diebus peccent. R.
si iusto metu inducti hoc
faciunt excusantur. H.
¶ xv. ¶ q ¶ Item utrum pec-
cant qui diebus festis
sufferrant equos aut
radunt barbas. R.
Credo si incumbit necessitas
excusantur. Si autem faciunt
propter questum peccant.
¶ H. xv ¶ q ¶ Queritur
si cursores qui festis
diebus vadunt peccent.
R. Sive hoc faciunt propter
lucrum sive non. Non evadunt
condempnatione. Cum enim
contra legem concessum fuit
inueti testato sabbato.
Scilicet non ultra mille pas-
¶ sus. H. xv ¶ q ¶ Queritur
de molendinis. R. De
molendinis que mo-
ventur ventis vel aquis
peragendum est secundum consuetudinem
regionis non prohibita
approbatis. De mollen-
dinis vero que cursu aquarum per-
iuuamentum. credo quod debet
quiescere. H. xxiiii ¶ q ¶
Item utrum civitatenses peccent ¶
hiis diebus. qui circa opera
do. circa municiones civi-
tatis. R. Si imminet necessitas
licitum fit. et alias non.
Ex. de regulis iuris. Rem
non est licitum. ¶ q ¶ ¶
Queritur quando dominicus inci-
piat festum. et quando finire.
R. Regulariter incipie
dominica a vespera usque ad ve-
speram sequentis diei.
Ex. c. c. Omnes. In
conce consuetudine regionum. et
sollempnitatum. quia in-
cipit dominicus. prius et
tardius finire. Extra. c. No i
Item. ¶ nota. Item nota
quod dies quo ad feriandum
incipit quo ad vesperam.
et finit in vesperam sequen-
tem. Ex. c. c. i. z. li. Quo
ad iudicandum a bortu sol.
usque ad occasum. Ex. de offi.
delegati. Consuluit. ¶
Quo ad salvandum in me-
diam noctem sequentis. Ex.
de offi. dele. Consuluit
Quo ad treugas ab ortu
solis. usque ad occasum. Ex.
de treuga. c. i. c. no i
Quo ad ieiunandum sex feria

ymus post cenam iouis diei
et similiter mane diei sabbati
idem est in aliis diebus ieiu
niorum. De conse. di. 3. De
esu. hic Gauff. De resti

tucione spolii

Nondum spoliati
restitucionem repe
tere consueverunt
Non similiter repulsa a
viro suo sine fornicata.
Non potest repetere restitu
Ex^{a} de divorcio Significasti
Item si vir spoliatus
uxore. et timeatur de se
vicia viri. Non est restitu
enda viro. Sed a iudice hoc
sic fieri committatur usque ad
decisionem cause. Ex. de
Ex. translatore. Item
si mulier discedit a viro
suis constantem moribus prima.
vel forte in aliquo gradu consan
guinitatis coniuncta est viro.
et vir coram ecclesia petat
sibi uxorem restitui. quod fiat.
secundum Innocencium. sic distin
xit. Aut mulier habet pro
baciones impedimenti paratas
aut non. Si habet statim
ante ingressionem litis mulier
restituetur viro. Non tamen quo
ad copulam carnalem.
Sed differetur donec probacionibus
perauditis. et discussis causa
terminetur. Si autem proba
non habet paratas sed petit di

laciones longiores quam prae
sumitur habere causam. quod si iudicio
ecclesie marito reddita debet
restitui viro plenarie.
et compelli ad huius perversitatem
cessat. Et si ipsa nega
verit viro consorcium
thori. debet vir humiliter
tollerare. donec mulier pro
baciones suas afferat. et
causa terminetur. Si autem
timeatur sevicia viri.
vir compellatur ad prestandum
securitatem. Alioquin ab
episcopo debet amoveri usque
ad decisionem cause. Ex. de
fraus. Censura eccle
siastica Item est quod excommunicato.
Sed ponatur quod
quod potius velit excommunicari
et totaliter excommunicata moritur.
Numquid sepelliri in cymite
rio. cum apud deum.
Non sit ligata 11. q. 3.
Si quis. Dicitur quod non.
quia cui vivo non com
municavimus. Nec mortuo
communicare debemus. Ex. de sepul
turis. Si tamen in fine
petiit absolucionem. Nec peccatum
stetit per eum quominus iuste eam
haberet. eciam post mortem
debet absolvi. et apud eccle
siam sepelliri. Ex. de sentencia
excommunicationis A nobis.
Sed quid valet absolucio
post mortem. Dicitur quod sepelliri
in loco sacro. et specialiter
liceat orare pro ea et missam

nota quod valet absolucio post mortem

De restitucione spolii

celebrare. Ex. de sma ex
gratois. A nobis. ¶
Sed pono qp talier
sciat ppetuū īpedimētū
et nō pt gtinere. Nūq̄
gsulendū ē ei qp exeat
priam. et si nō pt gtinē
contrahat cū alio. Ita si
mlier haūt certā gsciām
de īpedimēto ppetuo.
Poti9 dz humiliter susti
nere excōicacoēm. qp qp
carnaliter gmisceatur
ei. Et sit cū pre ul con
sanguīeo maneat. Et ali
ter nō pt cauere carna
lem copulam. quā p fu
gam. gsulendū ē poti9.
qp exeat priam. qp qp
carnalit ei gmisceatur.
Sed cū nullus ¶
debeat transire ad sc̄da vota
nisi pūdiū ēēt solu
to mrimonio. Nō ē gsu
lendū ei qp alibi gtrahat
ante solutū mrimoniū si
pūdiū ēēt. Vel per
mortem alteri9. Sed
si timetur vehementer de
de adulterio et fornicacōe
gsulendū ē ei poti9 gtrahere
qp fornicari. Utriqz tamē
licitū ē ī hijs casū. ¶
Item aliqui audiunt p ru
morem qp sint in inle
gittio thoro. et mrimonio
et suspicantur sic ēē. Queri

tur debeant querere vitatem
an dissilare. ¶ Item an
hic tenetur nō reddere debitū vel
nō exigere. Et an ppter
rumorem talē. qp audiuit.
habet pbabilē opinionē. et di
stam. an leue et temeriā 1º
In primo casu debet inquirere ¶
vitatē. et donec veritas sibi
constiterit. exigere nō dz 2º
et sibi reddere tenetur ¶
In 2º casu idē est. nisi ad
gsiliū viri discreti depo
nat hui9 di erroneam con
sciam. In quo casu tamē co
iugatus licitus gsciam scru
pulosam. tenetur reddere. nō
exigere. Ut satis expssū
ē. Ex. de sma excoīcat
Inquisitione ¶ Item nō
nō si audiuit illud īpedi
mentū. a fide dignis.
et non suspectis psonis.
cū nō debeat ēē negliens
sue salutis. tenetur inquirere
vitatē. Licz ī vitas for
san in iudicio pbari nō
nō possit. Nec dz dissilare
ut min9 peccet. Quia hoc cum
casu ēēt affectata ignora
cia. que non excusat ¶ nō i
Item sit aliquis excōicatus. et ali
qualiter laborat in extre
mis. et petit absolui. sup
hoc dicitur. Si aute excōicatus
post sentēciā iudicatā. et tamen
fideiussor dabit caucoēm

si sit solutus propter contum-
aciam excommunicatus petit absolui. ¶
Si pro contumacia. tunc sufficit
iurare quod stabit mandatis
ecclesie. et sic absoluetur in
continenti. Sed reddita sententia
retrudetur in eandem sententiam.
Hic excommunicabitur. si non steterit
mandatis quia reus est.

De dolo et contumacia

Dolus est calli-
ditas. ad quod decipie-
ndum adhibita. ff.
de dolo. l. i. Contumacia
est erga iudicem vel prelatum
inobedientia. ¶ Contrahitur ex
tribus edictis. Vel una per-
emptorie citatione. partibus
contempnit venire. ff. de
re iudicata. Contumacia
Nec debet quis prima vice per-
emptorie citari. Nisi iusta
de causa. Extra. e. c. Venerabilis. ¶
Item tribus edictis vel citationi-
bus debet citari. Vel uno pro
omnibus. et primo due citationes non
erunt peremptorie. quarum
una quaeque continet spatium
quindecim dierum. Vel citatus
tenetur venire. nisi voluit ¶
Ultima erit peremptoria ad
quam si non comparuerit vel responsa-
lem miserit. fertur sententia
contra eum. tamquam contra contumacem.
Tribus modis dicitur quis ¶
contumax ¶ Primo cum quis
peremptorie citatus non con-
paret. ¶ Secundo qui comparet
et non vult respondere. ¶
Tertio qui comparet. et ante
sententiam iudicis recedit ¶
Et si aliquis citatus non inve-
nitur sufficit. ut citatio
vel edictum. apud ecclesiam
vel domum publice proponatur.
Extra. e. c. Venerabilis. Et si is
qui citatur. habet iustam
causam absentie. ut puta
quia infirmitate detentus.
Vel propter metum. qui potest
cadere in constantem virum.
Non tenetur per se mittere procu-
ratorem. sed tamen aliquem qui
allegat causam absentie
sue. Si autem aliter causa.
scilicet voluntarie. et non
necessarie. Ut quotienscumque
aliquis. voluntarie et non
necessarie impeditur. mittat
procuratorem. Extra. e. c.
Dilectus. etc.

De testibus

Testis est qui testimo-
nium fert de aliquo ne-
gocio. Ad veritatem
inveniendam. et falsitatem non
negandam. Extra. e. c. Per
totum. ¶ Qui autem pos-
sunt testari notantur in
hiis versibus. ¶
Condicio. sexus. etas.
discretio. fama. Et
fortuna. fides in testibus

ista requires. Consangtas
pariterque domestica turba
Et clerus. laycos. falsi fu
git. et vite vesa. ¶
Condicio considanda est
an sit servus. quia ille
repellitur a testimonio
Ex de ver sig. Forus
Servus i. mulier ¶
quia mulier in causis crimina
libus et etiam testamentis re
pellitur a testio. 33. q. ii.
Mulier. Res varium
et mutabile semper pro
fert femina Ex de ver bor
sig. Forus ¶ In aliis
causibus primariis spiri
tibus. sive criminalibus
pt mulier facere testiom
Ex. e. t. Tam atque. ¶
Etas quia minor 14 annis
gnalr. momi ca. repellitur
a testio 3. q. 1. Tria
Discretio quia fu
riosus. repellitur 3. q. 1.
Tria ¶ Fama. quia
infamis a testio repellitur
Sed in criminibus exceptis
bene admittitur. Crimina
excepta sunt hec. scilicet crimen
lese maiestatis. crimen
perduellionis. Crimen he
resis. et symonie.
sicut de Si quis. Crimen
lese maiestatis dicitur cum quis
contra imperatorem vel rem
publicam aliquid molitus fuit
Ut institutis de publicis iudiciis
§. publicorum. Crimen per
duellionis est cum quis vel hos
tibus adversus conuratorem exe
cravit ff. ad legem iu
liam maiestatis ¶
Fortuna. i. pauperes causa
repelluntur a testimonio. Et in
tege de pauperibus de quibus
presumitur. quia cum pecunia sup
pretiant vitam. Alioquin
multi boni repellerentur
qui pauperes sunt. quod fieri
non debet Ex. e. t. Si quis
Fides quia infidelis ¶
contra fidelis non admittitur
in testimonium Ex. e. t. Iudi
Consanguinei ¶
repelluntur a testimonio ubi
gratia. Ubi agitur de federe ma
trimonii. Ut si vir negatur
mulierem affidiasse. i. fidem
dedisse. ubi mulieris mat
non recipitur in testimonium Ex.
e. t. Super eo ¶ In pro
banda aut consanguinitate vel
reprobanda. bene admittitur
pater et mater. et con
sanguinei. 35. q. 6. c. 2.
Domestica turba ¶
i. familia subaudi suspec
ta ¶ Item layci contra
clericum in causa criminali. vel
sua vel suorum persequuntur
iniuriam Ex. e. t. De cetero
nisi in criminibus exceptis

bene admitti. Eodem modo
clericus in causa criminali. Non
potest contra laycum ferre testi-
monium in causa civili potest quibus-
dam aliis ferre testimonium
2. q. 7. Laycus. ¶ Item
capitales inimici et con-
spiratores in nullo casu ad-
mittuntur in testimonium. Ex. de
symonia. Licet

De presumptionibus

Presumptionum
quedam sunt species. Te-
meraria. Probabi-
lis. Violenta. et ne-
cessaria. ¶ Presump-
cio temeraria invalida est
et repellitur a iure et non
debet movere animum iudicantis
2. q. 1. In primis. ¶ Hec surgit
in malis hominibus si videt
quis semel virum loquentem
mulieri. presumit statim
malum. quia dubia in partem
meliorem sunt interpretanda
Ex. de regulis iuris. Estote
¶ Probabilis est indicium
et consurgit ex mala fama
et hec inducit purgationem
Ex. de purgatione canonica
Inter quos 2. q. 5. Consuluit.
Et contra hanc admittitur proba-
tio 1. q. 1. Contingit. Non inducit
iudicem ad sentenciandum nisi reus

in probatione defecerit. ¶
Violenta presumptio con-
surgit ex visibili probatione
et hec dicitur presumptio iuris
quia ratio iuris presumit esse ve-
ra. Ex quo vir diu fuit
cum muliere presumitur corrup-
ta esse. 32. q. 1. Dixit
¶ Huiusmodi presumptionis talis
est effectus quod inducit iu-
dicem ad sentenciandum. Nisi
reus probet contra hanc pre-
sumptionem. Et hec presumptio
bene admittit probationem
in contrarium. Ex. de proba-
tionibus. Ex postulasti. ¶
Necessaria presumptio dicitur
iuris. quia ius presumit
sic esse. vel non esse. et inducit
ad sentenciandum. Nec admit-
tit probationem in contrarium.
Verbi gratia Cum aliquis
fuit maioris aetatis contrahendo
matrimonium vel sponsalia. si
per aliquam partem temporis per pati-
ens commoratur. vel car-
nalem copulam consensit
non auditur. Quod modo
volens probare metum
vel errorem. Ex. de spo-
salibus. Ad illud. De

De iure iurando

Iuramentum est affirmatio
vel negatio de aliquo rei
sacre attestatione firmata.
Ex institucionibus iura-
menti est infirmitas hominum

qui nolunt eis dare simplici
verbo. Et ideo permittuntur
iurare. 22. q. 1. Non
est contra. Item propter vitan-
dam ydolatriam. ideo
ponitur promissum est iurare
per creatorem quam per creaturam.
22. q. 1. Considera.
Ex hiis patet quod iuramentum
licitum est. et meritorium
cum propter proximum periculo subveniat.
Et dominus iuravit in psal-
mista dicens. Iuravit
dominus et non penitebit
eum etc. Item angelus
in Apokalipsi. Quem vidit
Iohannes. Qui levavit
manum suam in celum.
et iuravit per viventem
in secula. Item apostolus
testis est michi deus.
Si ergo alicubi invenitur
prohiberi sit in matheo
Nolite iurare. neque
per celum neque per terram
hoc non fit quia ipsum sit ma-
lum. Sed quia ipsum frequenter
et incauta iura-
tione sepe solet homo
incidere in periurium.
Unde Salomon. Vir mul-
tum iurans replebitur
iniquitate etc.
Tria requiruntur ad iu-
ramentum verum scilicet
Veritas. Iusticia. et iudi-
cium. Veritas debet

esse in mente ut firmiter sciat
ita esse sicut iurat. Iudicium
i. discreta deliberatio. Iu-
sticia ut illud quod iuratur sit
licitum et honestum. Extra
de. Et si Christus. Iurame-
torum. Aliud assertorium
Aliud promissorium. Asser-
torium est quo iuratur aliquid
quod sit esse vel non esse. Promis-
sorium cum aliquis iurat se ali-
quid facturum vel daturum.
Non illud quod iuratur aut
est licitum aut illicitum. Si
illicitum non est observandum.
et summe illicitum pro mortali
et veniali. Ut si iurat se
velle occidere hominem quod
est mortale. Vel comedere
superflue vel bibere quod sunt
venialia. talia non sunt obliga-
toria huiusmodi iuramenta. et sunt
penitendo potest contra venire contra
auctoritate iuras si sic vult.
22. q. 2. Si aliquid.
Non ex quibus causis iurame-
tum dicatur licitum vel illi-
citum. Non perversus.
Ut ius iurandum
licitum sit. disce notandum
Quis. cui. quid. per quid
ad quid. cur. quomodo.
quando. Quis quia puer
non debet iurare 22. q. 1. Pu-
eri. Cui quia excepta per-
sone cui iuratur redditur

quia est illicitum. 22. q. 4. Nullus
¶ Quid quod si iuratur illud
quod est mortale peccatum. tunc est illi-
citum. Extra. eodem. Si vero.
Perquirit quod si iurat per crea-
turas vel per falsos deos. est
illicitum. 22. q. 1. Conside-
ra. Excipiuntur tamen quedam
ut evangelium. et altare. et reli-
quie sanctorum. quia in illis habetur
respectus ad deum. 22. q. 1.
Si aliquis. Aliquid
quod finis ad quem tendit in-
iuramentum erit illicitum
ut si quis iurat clericus
de indempnitate ecclesie ut
eligatur. 8. q. 3. Metal-
dus. Cum quod causa reddit
iuramentum illicitum sic
herodis ~~fuit~~ quod fuit propter
saltacionem puelle. 22. q.
4. Unusquisque. Quo-
modo dicitur propter modum iurandi
Quando quod tempus reddit
iuramentum illicitum. Non
enim licet iurare in dominicis
diebus et feriatis. Nisi
propter pacem servandam. propter infamiam
propter defectum veri. Unde
notandum quod omne iuramentum
si non vergit in deteriorem
exitum. et sine detrimento salutis
eterne servari potest. Extra. eodem.
Si vero aliquis. Et tunc dicitur
vergere in deteriorem exi-
tum. quando ducit ad mortale

vel veniale peccatum. Item hee
condiciones in iuramentis
subaudiuntur. scilicet si deo
placuerit. Item si in ser-
vabitur fides. Item si res in
eodem statu permanserint.
Item si res sunt honeste et
possibiles ¶ Item notandum
quod tribus modis iuramen-
ta sunt tractanda.
Primo cum quis male
iurat. 2o cum quis iniuste
iurat. 3o si puella in do-
mo parentum astringit se
audientibus et contradicen-
tibus ¶ Queritur utrum
iuramentum metu vel vio-
lenter extortum sit servan-
dum. Respondetur quod sic. quantum-
cumque sit metus dummodo
illud sit licitum. quod iuravit
et possit salvari sine in-
teritu salutis eterne.
Extra. eodem. Si vero. Nisi in
quibusdam casibus. Primus
in rebus ecclesie non re-
petendis. Extra. eodem. Per-
venit. Item in voto et
de hiis. que vi vel metus
causa fiunt. Cum dilectus lib
Item in matrimonio. Extra. de spon-
salibus. Cum locum. Item in dote
promissione facta propter metum.
ff. quod metus causa. Cum mu-
lier. ¶ Quid de illo qui
compellit aliquem iurare.
Respondetur idem est si occidit. quod
recepit iuramentum falsum

quod modo peccavit mortaliter. et
iste vivat homicidam. Ut dicit
Aug. Quia homicida occidit
tantum corpus. iste vero animam
suam et alterius occidit.
22 q. 5 ¶ Queritur si
successor teneatur servare quod iu-
ravit suus antecessor. sic
ut periurus sit. si non adim-
pleverit. Resp. quod non
quia iuramenti obligacio per-
sonalis est. et non transit
ad successores. dicitur tamen ad pec-
catum periurii. teneatur tamen adim-
plere illud. Extra. c. Veri-
tatis // Item si unus episcopus
faciat sibi prestare iuramen-
tum obediencie a subdito suo.
suus successor illum ad idem
cogere non potest. Extra. c. Ve-
ritatis // Item si aliquis iurave-
rit solvere usuras. tenetur
adhuc. sed post solucionem
potest eas repetere. quia hoc non
iuravit. et eciam compellitur
usurarium reddere. quod illi-
cite recepit. Extra. c. De-
bitores ¶ Queritur
si mulier adultera et post
confessa. possit si vir obi-
ciat ei adulterium. quod non
sit in culpa iurare. Resp.
quod non. cum non possit esse cer-
ta. quod culpa sit dimissa
Et ubi verbis tamen equivocis
possit iurare sic. quod vir ac-
cipiet in uno sensu. et mulier
in altero L. c. xvj. ¶ Quid
si iurat aliquis ex impetu ita
quod si deliberasset. non iurasset.
Numquid tenetur. Resp. quod sic. Si li-
citum iuravit L. c. xvj. ¶
Queritur si aliquis iuravit quod
vellet intrare religionem
vel fieri sacerdos. Numquid tenetur.
Resp. quod sic. ¶ Item si iuravit
mulier. quod numquam vellet com-
medere cum marito. vel
molere ad eius mollendinum
utrum sit servandum. Resp. quod sit.
Nam omne iuramentum. quod
non vergit in peiorem exitum
est servandum. ¶ Et si aliquis
iuret. quod in eternum velit isti
adherere. queritur utrum sit ser-
vandum. Resp. quod non. quia sub
intelligitur hic condicio. si res in eo
statu permanent. Extra. c. Quem-
admodum ¶ Queritur si
aliquis recipit gladium ab ali-
quo. et iurat quod ei reddat
quando velit. et iste incipit fu-
rere. utrum teneatur reddere.
Resp. quod non. Extra. c. Pervenit
¶ Item si aliquis iuravit alteri
facere quicquid preciperetur. et pre-
ciperetur sibi aliquid in hoc stu
vel durum. Non est servan-
dum. quia subintelligitur si
sint honesta precepta et por-
tabilia. Extra. c. Veniens
¶ Queritur si aliquis iura-
vit ire ultra mare. utrum liceat
illo dimisso intrare religio-
nem. Resp. quod sit. Nam cum

pmissum infringit · qr illud
in melius commutat · Ex^e c
peruenit · Et · 22 · q · 1 · Ne q̃s ·
¶ Queri^r si duo compro¶
mittant fidem 2 pace · et un^9
rumpit · vtr^l alius teneatur
seruare · Re^r q̃ no · qr subm
he^r · Ei in seruabi^r fides · ¶
¶ Queri^r si iudex debat recipe
iuramentu testiu · q̃s inno
centem · quos scit fore iura
turos · Re^r iudex inlicitu dz
laborare · inquantum pt · vt
eos repellat a testio excipie
do q̃s testes · si pt · 22 · q · 1 ·
Ne quis · Quam fuit pt
recipiat iuramentu · quia
iudex · non dz iudicare · 2 p
priam conscientiam · s^z s^m allega
ta coram eo · dum sedet p
tribunali · Vt d^r · Ambo^o 3 q 7
Judicet · H^c Ray ¶
Item si aliqui iurauerunt
q^d velint simul ire ultra
mare · Vtr^m possint sibi
idem remittere · et se inuice
absoluere · q^d non vadant
sil^r · R^e · et · Respon^{bo} ¶
¶ Queri^r si iurauit aliquis
se sepulturu i cimiterium
et impedit^9 non possit ·
vtr^l sit piurus · Re^r q^d si
ab initio credebat p^{ba}b^{lr}
q^d posset · et p^ea no posse
no e piurus · Si aut cre
debat q^d no posse ^z dubitant
pba^r iuratis aut e piurus
¶ Quid si aliquis misit p^e nuncia
et ille iurauit portare ad loca
debitum et inde prodiderit ·
Vtr^m sit piur^9 · Re^r q^d non
e piurus · R^e · et · Quere
lam · ¶ Item q̃^r ^r q̃s pt
absoluere a iuramento li
cito · R^e · Quot non solum
papa · sed epi · et vota et
iuramenta pt mutare
i melius · qr non magis
obligat iuramentu quam
votum · H^c eo ¶
¶ Queri^r si iura^{tus} dolosum
teneat · R^e · Si fraus int
uenit ab una pte · tu^r dz
inter pretari · sic iste intel
lexerit · qui fraudem no ad
hibuit · 22 · q · 5 · Quacu
Si uero ab utraq̃ pte fraus
interuenit · intelligendu
e · sic pure intellexerit
deus · qui e aspirator ·
duplicitas · 8 · 22 · q · 5 ·
¶ Juramenta · ¶ Quid
de dno qui facit seruu sui
iurare · Vt dicat ei q^d sci
uerit · uel audierit · surrip
puisse aliquid de bonis suis
aliquis uel vestibus a ceteris
rebus · ¶ Item q^d de ma
rito zelotipio qui extor
quet iuramentu a fami
lia · vt reuelet ei q^d q^d sci
uerit de adulterio vxoris
sue · et consortis ei^9 similibus
Re^r scdm quosdam · qui sic

iuravit q̄ nō p̄t p̄ba^re^ · pactis
q̄ nō tene^r^ dīc dn̄o ul' ma-
rito · q̄ sit p̄ditor ēēt t̄mis
nō correctoꝛ et debet potius
oīa mala tollerare · quam
tale iuramētū p̄stare · ul'
p̄stitū obseruare · Si aūt
p̄t p̄lurios p̄bare · tene^r^
dīc dn̄o ul' marito · sicut
iurauit · sic nō int Hugo
·xii· q· 6 · Quis ut synodo
¶ ¶ ¶ Quid si vnus de sy-
nodalibus testibus scit
solus aliquos cōiugaticos
et aliquos usurarios · et
adulteros · R^a^ · Non tene^r^
accusare · Licet iurauit ·
q̄ reuelaret · q̄cq̄ sciret de
t̄mibus synodalibus · q̄
intelli iuramēto intelligi-
si p̄bar p̄t · Alias debet
tacere · Ne sit p̄ditor cri-
minis · z̄ · q · i · Si peccaue-
rit · Et · q · ii · Plerumq̄ ¶
Sꝫ p̄t ep̄o ul' alio re-
uelare secrete · vt ab eo
secrete corrigant^r^ · Ergo ēēt
sn̄ p̄iudicio · Et is cui in-
ratū ē p̄bal^r^ ēdit ēē tur-
pulent^9^ et verus · sꝫ posset
p̄bari p̄lures siue non ·
q̄ non te^r^ seruare iura^tu^ :
Si uero res sue custodie
ēēt deputata · tunc posset
seruare · alias non · ¶ ¶
¶ Quid si aliq̄s audit aliū iura-
re falsum · et ip̄e scit et tacz
Nunq̄ p̄ccat manifestando ·

R^a^ q̄ sic · Quia qui ēmen
occultū manifestat · nō ē cor-
rector · sꝫ ēmis p̄ditoꝛ · Vt
dr̄ · z · q · i · Si peccauit ¶
Item si p̄derit eū forte ad
mortem punietur · ul' a iu-
dice · s · ul' a parentib^9^ illius
q̄ q̄ volebat pcutere · vel
ip̄e p̄ditoꝛ posset incurrere
periculum mortis · Unde d^r^
Aug^9^ Quod sufficiat isti q̄
se absoluat ab hs vinclo · si in-
dicat t̄ribus · qui p̄nt p̄desse t̄ri-
bus magis quā obesse puni-
re · Vt p̄nte sacerdote · ul' pa-
rentib^9^ discretis · et hanc
denunciacōem t̄rib^9^ p̄sonis
faciendā tene^r^ quilibz scdm
oēs · quociens viderit aliq̄
vicinū p̄cipitio p̄ccato cōmit-
tendo nō cōmisso · sed adden-
ciacōem · Dū ēmen iam con-
missum ē · debet ferre · Oēs
doctoēs dicunt · q̄ te^r^ p̄lat^9^
ex p̄cepto · Alij non tenent^r^
nisi ex cōsilio ¶ Item aliq̄s ¶
iurauit aliq̄d facere · et petit
dilacōez · vel absolu^cōez^ · et obtinz
ab eo cui teneba^r^ · Nunq̄ ex
toto absolutus ē a iuramento
Vi^r^ q̄ non · q̄ deo reddendū
ē iuramentum · Ex · c · c · De-
bitores · Itā si iuramētū fitm
ē in fauore dei · et ad id inte-
dit se obligare deo · nō ē abso-
lutus ab hōie · Nisi p̄ cōmu-
tacōez in melius · Si vero in
fauorem hōis · z ille sponte

absoluit. p[ro]p[ter] ea non tenetur. Item est
de dilatione. Ex. de sponsalibus.
preterea. **De mendacio**

Mendacium emendacio menda-
cium est ut ait Aug[ustinus]
falsa significatio vocis
cum intentione fallendi. 22.
q. 2. Ille. Mentiri est contra
mentem ire. Aug[ustinus] ponit
tria genera mendaciorum; scilicet
quoddam perniciosum. sive malig-
nitatis. Aliud officiosum sive
pietatis. 22. q. 2. Ne quis.
Aliud iocosum. sive iocunditatis.
Primum scilicet malignitatis
semper est mortale. 22. q. 2.
Ne artificiose. Secundum
scilicet iocunditatis veniale. Nisi
dicatur complacentia ut delec-
tatione contrahatur sit mortale
peccatum esse. Unde Aug[ustinus].
Nullum peccatum adeo veniale
est quod non fiat mortale. dum
placet. maxime si scienter
dicitur in usum et consuetudinem
D. 24. Alias. Tercium
pietatis. Perfectis est mortale
inperfectis veniale. 22. q. 2.
Ne quis. Et intellige de
perfectis secularitate. qui con-
uotum fecerunt. Dicendo de non
peccando. Circa men-
dacium adulacionis. Nota
quod adulatur quis tribus
modis. scilicet attribuendo alicui
homini bonum quod non habet. Approban-
do malum quod habet. In primo et
2o casu quod est mortale. scilicet in 2o
communibus 22. q. 2. Primum. In
3o veniale. Et quod dicit de isto
aliquo contrarie occidendi. que
sit in domo sua interius. quod
vir ille esset ibi. Si pro
dit illum occidet. Si negat illum
esse ibi mentitur. quid ergo
faciet. Et facit Aug[ustinus].
Quot nulla simplicitas ca-
dit in virum perfectum.
dicens. Si scit ubi est.
non est dicendum. nescio. Sed
dicendum scio. Ubi vero est
non monstrabo. Vel taceat
omnino. Si aut taciturnitas
forsan ei obest. Transfe-
rat se ad alia verba. dicens
Non est hic. id est non comedit
vel alio modo cuidam mani-
festantis. Ar. 4. q. 7. d.
In mandatis eius. Et tam-
en mentiens cum constat per-
iurare mortale. si metueret.
Item cum est menda-
cium pietatis. contrarium utrum
eadem actione quis mereatur
et demereatur. Et videtur quod sic.
Exemplo obstetricum.
que ex pietate qua tenen-
debat omnino occidere pueros
hebreorum. ad mandatum
pharaonis merebantur
premia eterna. sed quia me-
tiebantur etiam se in tantum fer-
turos demeruerunt.
Unde premium eternum ex pie-
tate debitum mutatum
est in temporale. Ut ait Aug[ustinus]
19. q. 2. Et consimilibus dicitur in
benignitate humana. ergo quod
eis mentiens vitam ponit
attribui culpa mendacii per-
missa merita remuneratur

e comitata. Ex. q. t. vi. que ca
dem actio non possit esse
opsiti. Ex. de bap. Maiores
D. ga. Si quis. Solucio
credo quod non potest eadem ac-
tio esse meritoria i. adquisi
paratoria. Ex. contrario. Aliqua
actio sit meritoria vite
eterne. et prava intentio
concomitans demeritoria
et ad gratiam admittendam
preparatoria. etc.

De prescriptionibus

Prescriptio
vel usucapio est
adquisitio dominij
per continuationem possessionis
temporis lege diffiniti
i. spacium temporis lege
diffinitum sicut de usucapionibus
ga. // Differunt autem pre
scriptio et usucapio. //
Usucapium in mobilibus
rebus. // Prescriptio est
pro inmobilibus mobilibus
Et usucapium completur
termino. Prescriptio non.
Item prescriptio ecclesie //
et alia loca sacra dictum est et
oblatores nullo iure ali-
tis potest possideri. vel pre
scribi. Ex. e. c. Cum //
Prescriptionum alia
est longi temporis ut ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ 10 annorum
Alia longissimi temporis
ut 30 et 40 annorum.
Sed contra ecclesiam Romanam
currit prescriptio 100 an
norum. Ex. e. c. Ad audienciam

Exigitur ad prescriptionem //
continua possessio. ut sit pos
sessa sine interruptione usque ad
finem prescriptionis. Item bona
fides quod recipiens vel emens
credat vendentem vel ementem
esse dominum illius rei. // Item
iustus tytulus. scilicet quod habeat
causam ex iusta causa. Non per
violenciam. Sed si habuit
causam a suis antecessoribus
iure honestis prescriptionibus
Item quod res non sit viciosa
vel furtiva etc. Sed
pone quod completa sit prescriptio
bona fide. et iusto tytulo
postea possessor incipit
habere conscienciam rei aliene.
Numquid tenetur restituere. Ali
ud est iudicium fori. Aliud
iudicium poli // Iudicium poli
est iudicium mentis i. consciencie. et secundum
hoc iudicium deberet sibi resti
tuere. Ex quo dictat sibi con
sciencia quod male possideat. Quia
omne quod fit contra conscienciam edificat
ad gehennam. Ex. de symonia
Ultimas. // Iuris autem fori di
cunt ~~[illegible]~~ legiste quod non
tenetur. et quod possidet auctoritate
iuris i. prescriptionis. ergo non
possidet alienum i. sibi. Et ar.
de Aug. Alienum non est quod
iure possidetur. 13. q. 3.
Quid dicatur tytulus. Quia dicitur
regula prima. 40. D. Omnis
subditur. // Et dicitur [illegible]
D. 18. [illegible] // Sed hic dicitur
signum aut vexilla. que

no i

De prescripcionibus

Fori [illegible] poli [illegible]

fiscus solebat imponere presidiis
adsunt sub pertinentibus · 16 ·
· q · 6 · Consuetudo · // Ite prin
cipium unde dicitur vulgo · quo ty
tulo · i · quo principio possides ·
Item brevis annotatio operis
sequentis · Vt tytulus beati
petri · Vnde in ordinibus ·
ad tytulum illum · vel ecclesiam prece
dunt ordinandi // Et iusta ca
usa querendi dominium ut in
prati · ¶ Sed quid si pre
latus sit eam · vel ecclesiam le
sam · actu ei quod possidet ·
et nusquam dimittat illam · In
genere non · sed sicut debet illi cuius est
et quietam · Nisi nihil faciat
fraudem · usque Quod non liceat
clerico intrare taber

Nota quod ratione peregrinacionis
licet clerico intrare ta
bernas · 44 · D · Clerici //
Vbi dicitur Clerici edendi et bib
endi causa non ingrediantur taber
nas · Nisi peregrinatoris neces
sitate compulsi · Aliter non · Et non
solum clerici ymmo layci · qui causa
voluptatis · et gule · et consuetudine
frequentant tabernas · Et
habent ante ponentes amore
divino · et preceptis obedire
mandatis peccant · Nec sunt ab
solvendi · nisi etiam dimittere
proponant · Secus · si est viator
tor · vel emptor · vel recreatio
nis indiget quis · Item licet
peregrinatoris licet fovere pilos
et mutare habitum · 22 · D · c
penultimo · 21 · q · 4 · Epi
scopi Turius ut laycis pre
tere sub ymagine communi
tatis sint ut se nimie conversare
conantur // Item licet inter
exercitus castrari · 11 · q · 4 · //
Quam · Si abbas trenus pe
rit · Et desinit exceptionis
Cum voluntate // Item
licet a quo licet audire missam
· 19 · q · 2 · Nullus // Non
quod peregrinantes · et appel
latores sunt sub protectione
domini pape · Extra · c · Cong
vente // Et licet fovere
capillos · 23 · D · c · pauli
Et licet mutare habitum · 21 · q ·
· 4 · Epi // Et licet exercitus
inter hiis castrari · 11 · q · 3 ·
Quia sit predicatores 2
confessores si alius tre non
querunt · Extra · c · Cum desinit
exceptionis Cum voluntate //
Item licet a sub hiis cenis pre
cipere · 10 · q · 3 · Nimis ·
Extra · 2 · c · finis 2 lib · r · 34